

Korkein oikeus

[Etusivu](#) » [Ennakkopäätökset](#) » [2020](#) » KKO:2020:68

KKO:2020:68

Perustuslaki - Euroopan ihmisoikeussopimus - Sananvapaus - Yhdistymisvapaus - Oikeuksien väärinkäytön kieltäminen - Yhdistys - Yhdistyksen lakkauttaminen

Diaarinumero:

S2018/698

Taltionumero:

1403

Antopäivä:

22.9.2020

ECLI-tunniste:

ECLI:FI:KKO:2020:68

Poliisihallitus vaati rekisteröimättömän yhdistyksen julistamista lakkautetuksi sillä perusteella, että yhdistys toimii olennaisesti vastoin lakia ja hyviä tapoja. Korkein oikeus katsoi, että yhdistys toimi olennaisesti vastoin lakia, minkä vuoksi se oli lakkautettava. Korkein oikeus katsoi lisäksi, että yhdistyksen toiminta ei nauttinut sananvapauden eikä yhdistymisvapauden suojaa, sillä yhdistyksen toiminta on luonteeltaan näiden vapauksien väärinkäyttöä.

Asian käsittely alemmissa oikeuksissa

Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomio 30.11.2017 nro 17/41766

Poliisihallitus vaati kanteessaan kärjäoikeudessa, että Pohjoismainen vastarintaliike -niminen rekisteröimätön yhdistys (jäljempänä PVL) julistetaan lakkautetuksi, koska se toimii olennaisesti vastoin lakia tai ainakin hyviä tapoja, koska yhdistys tavoittelee kansallissosialistista valtiota, jonka aatemaailma on Suomen valtiosäännön vastainen, ja koska yhdistyksen tavoitteet ovat esimerkiksi rasistisia, maahanmuuttajavihamielisiä, juutalaisvastaisia ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia rajoittavia. Yhdistys on lisäksi kyseenalaistanut holokaustin ja hyväksynyt yhdistyksen toiminnassa tapahtuneen väkivallan.

PVL:n hallituksen jäsenet kiistivät kanteen ja katsoivat yhdistyksen toimivan sanan- ja yhdistymisvapauden rajoissa.

Kärjäoikeus hyväksyi tuomiollaan Poliisihallituksen kanteen ja julisti PVL:n lakkautetuksi.

Käräjäoikeus katsoi, että PVL on yhdistys, joka ajaa demokraattisten arvojen kanssa yhteensopimattomia tavoitteitaan laittomasti ja räikeästi hyvän tavan vastaisin keinoin. PVL solvasi ja panetteli maahanmuuttajia ja levitti maahanmuutto- ja rodunsekoitusteemaan liittyen vihapuhetta sekä julkaisi juutalaisvastaisia, vihapuheen kaltaisia kirjoituksia, jotka eivät nauttineet sananvapauden suojaa. PVL panetteli ja solvasi homoseksuaaleja, eikä kyse ollut sananvapauden rajoissa esitetystä asiallisesta kritiikistä. PVL kannusti kannattajiaan väkivaltaan. Lain ja räikeästi hyvän tavan vastainen toiminta oli monipuolista ja PVL:n ideologia huomioon ottaen keskeinen osa sen toimintaa, minkä vuoksi käräjäoikeus katsoi, että PVL:n toiminta oli olennaisesti lain ja hyvän tavan vastaista. Yhdistyksen toiminta ei ollut yhdistymis- ja sananvapauden suojan piirissä. Käräjäoikeus katsoi, että PVL:n toiminnan lakkauttamiselle oli pakottava yhteiskunnallinen tarve eikä varoitus tullut kyseeseen.

Asian on ovat ratkaisseet käräjätuomarit Virpi Pirhonen, Jyrki Jylhä ja Kirsi Kännö.

Turun hovioikeuden tuomio 28.9.2018 nro 777

PVL:n hallituksen jäsenet valittivat käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen ja vaativat käräjäoikeuden tuomion kumoamista. Hovioikeus hylkäsi valituksen ja pysytti käräjäoikeuden tuomion, jolla yhdistys oli julistettu lakkautetuksi.

Hovioikeus hyväksyi eräillä lisäyksillä käräjäoikeuden perustelujen johtopäätökset PVL:n tavoitteista ja toiminnasta maahanmuuttoteeman, juutalaisvastaisuuden ja fasistien ihannoinnin sekä seksuaalivähemmistöjen suhteen. Väkivallasta hovioikeus totesi, että tuomioita väkivaltarikoksista oli esitetty vuosilta 2011 – 2016 ja vaikka niitä ei ollut huomattavaa määrää, kysymys oli useimmiten ollut poliittisesta väkivallasta ja häirinnästä. Rikoksen tekijät olivat olleet PVL:n johtajia tai aktiiveja. PVL ei ollut tosiasiallisesti sanoutunut irti tästä väkivallasta. Asiassa oli selvitetty, että PVL hyväksyi yhdistyksen ja sen arvojen puolesta tehdyn väkivallan. Näin ollen pääteltävissä oli, että se hyväksyi väkivallan.

Olennaisuusarvioinnissaan hovioikeus katsoi, että yhdistyksen toiminnan merkittävä ulospäin näkyvä osa oli lain tai hyvien tapojen vastaista toimintaa. PVL:n aktiivinen toiminta oli jatkunut jo pitkään ja sen tarkoituksena oli kasvattaa jäsenmääräänsä. Hovioikeus katsoi, että yhdistyslain 43 §:n 1 momentin mukainen olennaisuusarvio täyttyi.

Asian ovat ratkaisseet hovioikeuden jäsenet Leena Virtanen-Salonen, Juha Laaksonen ja Kari Lahdenperä.

Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

Korkein oikeus myönsi PVL:n hallituksen jäsenille A:lle, B:lle, C:lle ja D:lle valitusluvan rajoitettuna koskemaan kysymystä, onko hovioikeuden tuomiossa selvitettyiksi katsottujen tosiseikkojen perusteella lainmukaiset edellytykset julistaa PVL lakkautetuksi. Korkein oikeus siirsi kysymyksen valitusluvan myöntämisestä A:lle, B:lle, C:lle ja D:lle hovioikeuden tuomioon muilta osin ratkaistavaksi valituksen käsittelyn yhteydessä.

Valituksessaan PVL:n hallituksen jäsenet vaativat, että hovioikeuden tuomio kumotaan ja kanne hylätään tai PVL:lle annetaan enintään varoitus.

Poliisihallitus vaati, että PVL:n hallituksen jäsenten valitukset hylätään.

Välitoimet

Korkein oikeus hylkäsi A:n, B:n, C:n ja D:n vaatimukset hovioikeuden tuomion täytäntöönpanon kieltämisestä tai määräämisestä keskeytettäväksi.

Korkein oikeus määräsi Poliisihallituksen vaatimuksesta, että Pohjoismainen vastarintaliike -nimisen rekisteröimättömän yhdistyksen toiminta kielletään väliaikaisesti.

Korkeimman oikeuden ratkaisu

Valitusluparatkaisu

Valituslupaa ei myönnetä siltä osin kuin kysymys valitusluvan myöntämisestä on siirretty ratkaistavaksi valituksen käsittelyn yhteydessä.

Käsittelyratkaisu

Poliisihallitus on vedonnut Korkeimmassa oikeudessa uutena kirjallisena todisteena tulosteeseen Pohjoismaisen vastarintaliikkeen verkkosivuilta teemalla, että Pohjoismainen vastarintaliike on ollut 6.12.2018 järjestäjänä mielenosoituksessa, jossa järjestön johtaja on kantanut hakaristilippua. Koska kysymys on hovioikeuden tuomion antamisen jälkeen julkaistusta materiaalista, Korkein oikeus sallii oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 7 §:n 1 momentin ja 12 §:n 1 momentin nojalla siihen vetoamisen vasta Korkeimmassa oikeudessa.

Perustelut

Asian tausta ja käsittely alemmissa oikeuksissa

1. Poliisihallitus on käräjäoikeudessa vaatinut, että Pohjoismainen vastarintaliike -niminen rekisteröimätön yhdistys julistetaan lakkautetuksi, koska se toimii olennaisesti vastoin lakia tai ainakin hyviä tapoja, koska yhdistys tavoittelee kansallissosialistista valtiota, jonka aatemaailma on Suomen valtiosäännön vastainen, ja koska yhdistyksen tavoitteet ovat esimerkiksi rasistisia, maahanmuuttajavihamielisiä, juutalaisvastaisia ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia rajoittavia. Yhdistys on lisäksi kyseenalaistanut holokaustin ja hyväksynyt yhdistyksen toiminnassa tapahtuneen väkivallan.

2. PVL:n hallituksen jäsenet ovat kiistäneet kanteen ja katsoneet yhdistyksen toimivan sanan- ja yhdistymisvapauden rajoissa.

3. Käräjäoikeus on hyväksynyt kanteen tuomiossaan ja julistanut PVL:n lakkautetuksi. A:n, B:n, C:n ja D:n valitettua tuomiosta hovioikeus ei ole muuttanut käräjäoikeuden tuomion lopputulosta.

Korkeimman oikeuden ratkaistavana oleva kysymys

4. Asiassa on A:n, B:n, C:n ja D:n valituksen johdosta kysymys siitä, täyttyvätkö yhdistyslaissa säädetyt edellytykset julistaa PVL lakkautetuksi tai antaa sille varoitus.

Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Yhdistyksen lakkauttamisen edellytykset yhdistyslain mukaan

5. Yhdistyslain 1 §:n 1 momentin mukaan yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen. Lain 43 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomioistuin voi Poliisihallituksen kanteesta julistaa yhdistyksen lakkautetuksi, jos yhdistys toimii olennaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja.

6. Yhdistyslain perustelujen (HE 64/1988 vp s. 65) mukaan mikä tahansa lain tai hyvien tapojen vastainen yksittäinen teko ei voisi johtaa lakkauttamiseen. Yleensä voitaneen edellyttää, että toiminnan olisi, johtaakseen yhdistyksen lakkauttamiseen, oltava jatkuvaa ja ilmennettävä selvää piittaamattomuutta yleisen edun vuoksi annetuista, pakottavista lain säännöksistä.

7. Korkein oikeus toteaa, että yhdistyslain 43 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu laki kattaa käsitteenä myös perustuslain perusoikeussäännökset sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset. Kyseisen lainkohdan soveltaminen ei siinä mainitun lainvastaisen toiminnan osalta edellytä sitä, että yhdistyksen toiminnassa olisi syyllistytty rangaistavaan tekoon. Riittävää on, että yhdistyksen toiminta on vastoin lain säännösten ilmentämää yleistä etua.

8. Yhdistyksen lakkauttamisen edellytyksenä yhdistyslain mukaan on, että yhdistyksen toiminta vastoin lakia tai hyviä tapoja on olennaista. Korkein oikeus toteaa, että olennaisuudella on tässä yhteydessä kaksi merkitystä. Yhtäältä toiminnan tulee olla luonteeltaan olennaisella tavalla lain tai hyvien tapojen vastaista, jotta edellytys lakkauttamiselle täyttyisi.

9. Toinen olennaisuusvaatimuksen merkitys koskee sitä, missä määrin yhdistyksen toiminta sisältää lainvastaisia tai hyvien tapojen vastaisia aineksia. Jos yhdistyksen toiminta on valtaosin lain ja hyvien tapojen mukaista, yksittäiselle lain tai hyvien tapojen vastaiselle toimelle ei välttämättä voida antaa suurta painoarvoa, kun lakkauttamisperusteita arvioidaan kokonaisuutena. Toisaalta lakkauttamiseen voidaan päätyä, jos olennainen osa yhdistyksen toimintaa olisi lain tai hyvien tapojen vastaista, vaikka yhdistyksellä olisi muunkinlaista toimintaa.

Lakkauttamisedellytysten suhde yhdistymis- ja sananvapauteen

10. Suomen perustuslain 12 ja 13 §, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 ja 11 artikla sekä Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 19 ja 21 artikla suojaavat yhdistymisvapautta ja sananvapautta poliittisina perusoikeuksina. Perustuslain mukaiseen yhdistymisvapauteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

11. Yhdistyksen lakkauttamisella puututaan edellä mainittuihin oikeuksiin. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 ja 11 artiklan rajoitusperusteiden mukaan yhdistymisvapautta ja sananvapautta voidaan rajoittaa säädetyllä lailla. Yhdistymisvapaus ja sananvapaus eivät siten ole rajoittamattomia. Rajoitusten tulee kuitenkin olla välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa esimerkiksi kansallisen tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Perusoikeusrajoitusten taas tulee olla muun ohella hyväksyttäviä, välttämättömiä sekä oikeasuhtaisia, ne eivät saa ulottua perusoikeuden ytimeen, ja niiden on oltava sopusoinnussa kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa (PeVM 25/1994 vp s. 5). Perustuslain yhdistymisvapautta koskevan säännöksen perusoikeusuudistuksen yhteydessä laadittujen perustelujen (HE 309/1993 vp s. 60) mukaan yhdistyslain sallima yhdistyksen lakkauttaminen olisi vasta viimekätisesti käyttöön otettava keino yhdistyksen lainvastaisen toiminnan estämiseksi.

12. Edellä tarkoitettujen perus- ja ihmisoikeuksien suojan kattavuutta määritettäessä on otettava huomioon myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artikla oikeuksien väärinkäytön kiellosta. Kiellon tarkoituksena on estää sellainen ihmisoikeuksien hyväksikäyttö, jolla pyritään tekemään tyhjäksi jokin sopimuksessa tunnustettu oikeus tai vapaus taikka sopimuksen keskeiset päämäärät. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut esimerkiksi ratkaisussaan *Refah Partisi ym. v. Turkki*, (suuri jaosto, 13.2.2003, kohta 98), että poliittinen puolue sai ajaa lain tai valtion perustuslaillisten rakenteiden muutoksia kahdella edellytyksellä: käytettyjen keinojen tuli olla laillisia ja demokraattisia, ja ehdotetun muutoksen täytyi itsessään olla keskeisten demokraattisten periaatteiden kanssa yhteensopiva. Tuomioistuimen mukaan tästä välttämättä seuraa, että puolue, jonka johtajat yllyttivät väkivaltaan tai ajoivat demokratian kumoamiseen tai sen ja siinä tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien loukkaamiseen tähtäävää politiikkaa, ei voinut vedota ihmisoikeussopimukseen sille noista syistä määrättyjä seuraamuksia vastaan.

13. Ihmisoikeustuomioistuin on lisäksi yksiselitteisesti katsonut kansallissosialismin olevan totalitaarinen ideologia, joka ei ole yhteensopiva demokratian tai ihmisoikeuksien kanssa ja jonka kannattajat epäilemättä pyrkivät ihmisoikeussopimuksen 17 artiklassa kiellettyihin päämääriin (*Nachtmann v. Itävalta* 9.9.1998 ja *Schimanek v. Itävalta* 1.2.2000). Samaten ihmisoikeustuomioistuin on useissa ratkaisuisaan katsonut, ettei sananvapautta ollut rikottu, kun jollekin taholle oli tullut seuraamuksia holokaustin kiistämisestä (esimerkiksi *Perinçek v. Sveitsi*, suuri jaosto, 15.10.2015, kohdat 209–212 ja niissä mainitut ratkaisut).

14. Ihmisoikeustuomioistuin on useassa ratkaisussaan arvioinut sitä, milloin välittömässä tai laajemmassa yhteydessään riittävän täsmällisesti ilmaistut lausunnot voidaan nähdä suorana tai epäsuorana kehotuksena väkivaltaan taikka väkivallan, vihan tai suvaitsemattomuuden oikeutuksena. Tällaiset lausunnot eivät välttämättä nauti sananvapauden suojaa. Ihmisoikeustuomioistuin on suhtautunut erityisen herkästi yleistäviin lausuntoihin, joissa hyökätään kokonaista etnistä, uskonnollista tai muuta ryhmää, kuten esimerkiksi homoseksuaalista vähemmistöä, vastaan, tai asetetaan kielteiseen valoon tällainen ryhmä (esimerkiksi *Perinçek v. Sveitsi*, kohta 206 ja siinä mainitut ratkaisut).

15. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artikla turvaa sanamuotonsa mukaan vain oikeutta rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen. Perustuslakivaliokunnan kannanottojen mukaan esimerkiksi rikollisuuden edistämistä tai tukemista tarkoittavassa laittomassa toiminnassa ei ole kyse perustuslain 13 §:ssä turvatun yhdistymisvapauden käyttämisestä (PeVL 7/2002 vp s. 3 ja PeVL 10/2000 vp s. 3).

16. Korkein oikeus toteaa edellä mainitun perusteella, että perus- ja ihmisoikeuksia koskevien rajoitusten sallittavuutta on punnittava sitä vasten, missä määrin arvioitavana olevan toiminnan voidaan katsoa nauttivan näiden oikeuksien tuomaa suojaa.

PVL:n toiminnasta esitetty selvitys

Valtiojärjestykseen ja eri kansanryhmiin liittyvä toiminta

17. Hovioikeus on katsonut riidattomaksi tai muutoin selvitetyn, että PVL:n tavoitteena on kansallissosialismi, sananvapauden rajoittaminen ja edustuksellisen demokratian muuttaminen siten, että yhdistys ja sen edustajat olisivat vallassa. PVL on myös ilmaissut tavoitteekseen puuttua varsin voimakkaasti muiden ihmisten yhdistymisvapauteen ja toimintaan. Riidatonta asiassa on lisäksi se, että PVL:n verkkosivuilla on keinoksi päästä edellä mainittuihin tavoitteisiin mainittu voima, taistelu ja aggressiivisuus ja sota Suomen irrottamiseksi EU:sta, jos sota on tarpeen Pohjoisen vapauden suojelussa. Riidatonta asiassa on sekin, että PVL pitää Adolf Hitleriä suurmiehenä sekä kyseenalaistaa ja vähättelee holokaustia ja väittää sen uhria valehtelijaksi.

18. PVL:n verkkosivuilla on julkaistu alempien oikeuksien tuomioista ilmeneviä tekstejä, jotka kuvastavat PVL:n edellä mainittuja tavoitteita. Verkkosivuilla julkaistut tekstit ovat osa PVL:n toimintaa.

19. PVL:n verkkosivuilla on hovioikeuden tuomion antamisen jälkeen 13.12.2018 julkaistu kertomus Kohti vapautta -mars-sista 6.12.2018. Kirjoituksen mukaan marssilla oli mukana PVL:n aktivistien lisäksi osallistujia myös muista kansallismielisistä järjestöistä. Kirjoituksesta ilmenee, että osalla marssijoista oli ollut tunnuksenaan hakaristiliput, jotka poliisi oli poistanut. Tilanteessa oli otettu kiinni neljä aktivistia, koska he eivät olleet suostuneet vapaaehtoisesti luopumaan lipuistaan. Kiinni otettujen joukossa oli ollut PVL:n Suomen johtaja A.

20. Hovioikeus on katsonut riidattomaksi tai muutoin selvitetyn, että niin sanotulla rotuopilla on keskeinen merkitys PVL:n toiminnassa. PVL pyrkii siihen, että etnisesti muut kuin pohjoiseurooppalaiset tai näiden lähisukulaiset palautettaisiin lähtömaihinsa tai niiden lähialueille. Lisäksi PVL:n toiminta on juutalaisvastaista, ja yksi PVL:n tavoitteista on rajoittaa voimakkaasti seksuaalivähemmistöjen oikeuksia.

21. Muun muassa verkkosivun julkaisussa "Vastarintaliike pähkinänkuoressa" (25.11.2012) todetaan, että "Ihmislaji on jakautunut evoluution myötä roduiksi, joilla on toisistaan eroavat henkiset ja fyysiset ominaisuudet." "Valkoisina kansallissosialisteina vaalimme eurooppalaisen rodun elinvoimaisuutta ja toteamme ylpeinä, että valkoinen rotu on kautta historian kulkenut tieteellisen, kulttuurisen ja ruumiillisen kehityksen kärkijoukossa. Rodunsekoitus on puolestaan ollut kaikkien kansojen ja kulttuurien rappion juuri antiikin Roomasta aina Yhdysvaltoihin, joten se on estettävä tiukalla lainsäädännöllä."

22. PVL:n verkkosivujen julkaisuissa "Politiikkamme, kohta 2" (19.1.2016), "Politiikkamme, kohta 5" (7.3.2016) ja Maanpettureita ja juutalaisvainoa" (25.10.2013) kerrotaan sionisteista tai järjestyneistä juutalaisista, jotka todisteiden mukaan ovat miehittäneet taloudellisesti ja sotilaallisesti suuren osan maailmamme, työskentelevät monikulttuurisuuden ja joukkomaahanmuuton puolesta sekä aivopesevät pohjoismaalaisia massiivisella propagandalla.

23. PVL:n verkkosivujen julkaisussa, jonka otsikkona oli " 'Vuoden homoksi' valittiin 15-vuotias poika" (5.2.2017), on todettu, että "Viime kesänä Kansallisessa Vastarinnassa julkaistiin artikkeli, jossa kerrottiin tutkimuksiin perustuvaa tilastotietoa rappiollisesta homokulttuurista. Esimerkiksi tökerön suuret määrät tuntemattomia petikumppaneita, laajalle levinneet sukupuolitautepidemiat, masennus ja päihdeongelmat ovat paljon yleisempiä homojen keskuudessa kuin heteroilla."

Väkivallan hyväksyminen

24. PVL:n toimintaan ei julkilausutusti kuulu väkivallan käyttö, ja sen laatimissa ohjeissa väkivallan käyttö muuna kuin itsepuolustuksena on kielletty. Hovioikeus on kuitenkin katsonut selvitetyn, että PVL:n johtajat tai aktiivit ovat syyllistyneet muun muassa useisiin eriasteisiin pahoinpitelyihin, haitantekoihin virkamiehelle ja poliittisten toimintavapauksien loukkaamisiin. Helsingin hovioikeuden lainvoimaisessa tuomiossa 26.1.2018 kysymyksessä olleen törkeän pahoinpitelyn rangaistusta oli kovennettu teon rasistisen motiivin perusteella (ns. asema-aukion pahoinpitely). Tekijä oli teon jälkeen palkittu PVL:n nimissä toiminnastaan vastarintaliikkeen hyväksi.

25. Hovioikeus on kokoavasti katsonut selvitetyn, että PVL hyväksyy yhdistyksen ja sen arvojen puolesta tehdyn väkivallan, minkä vuoksi yhdistys tosiasiallisesti hyväksyy sen toimintaan liittyvän väkivallan.

PVL:n toiminnan arviointi

Valtiojärjestykseen liittyvä toiminta

26. Perustuslain 2 §:n 1 momentin ja 3 §:n 1 momentin mukaan valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta, joka käyttää lainsäädäntövaltaa.

27. Rikoslain 13 luvun 1 §:n mukaan valtiopetoksesta tuomitaan se, joka tekee teon, jonka tarkoituksena väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla tai siihen rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti pakottamalla taikka valtiosääntöä rikkoen on kumota Suomen valtiosääntö tai muuttaa sitä taikka muuttaa Suomen valtiojärjestystä. Valtiopetoksesta tuomitaan myös se, joka väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla syrjäyttää tai yrittää syrjäyttää tasavallan presidentin, valtioneuvoston tai eduskunnan taikka kokonaan tai osaksi estää tai yrittää estää niitä käyttämästä toimivaltaansa.

28. Korkein oikeus toteaa kohdasta 17 ilmenevin tavoin hovioikeuden selvitetyn katsomien seikkojen perusteella, että PVL:n tavoitteena on pitkälti natsi-Saksassa vallinnutta kansallissosialismia vastaava valtiojärjestys. PVL:n tavoitteena on luoda yhteiskunta, jossa tietty kansanryhmä on nostettu muiden yläpuolelle ja jossa rajoitetaan voimakkaasti useiden muiden tahojen perus- ja ihmisoikeuksia. Korkein oikeus katsoo, että edellä mainitut tavoitteet ovat perustuslaissa ja rikoslaissa säädettyjen kansanvaltaisen yhteiskunnan perusteiden ja mainittujen säännösten ilmentämien tausta-arvojen vastaisia.

Eri kansanryhmiin kohdistuva toiminta

29. Rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaan kiihottamisesta kansanryhmää vastaan tuomitaan se, joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella.

30. Pykälän perusteluiden (HE 317/2010 vp s. 42) mukaan esimerkiksi maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikan tai siitä vastuussa olevien ankarakaan arvostelu ei sellaisenaan täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Rangaistavaa kuitenkin on kansanryhmien uhkaaminen, solvaaminen tai panettelu. Tyypillinen rangaistava menettely olisi sellaisen tiedon, mielipiteen tai muun viestin levittäminen, jossa ryhmään kohdistuvaa väkivaltaa tai syrjintää pidetään hyväksyttävänä tai toivottavana tai ihmisiä verrataan eläimiin, loisiin tai yleistä väitetään heitä rikollisiksi tai esitetään alempiarvoisiksi. Vielä perusteluissa todetaan, että sananvapaudella on korostunut merkitys yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun samoin kuin tieteen ja taiteen aloilla. Sananvapauden ydinalueeseen kuuluvan poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun yhteydessä rajoituksiin on suhtauduttava tiukemmin kuin esimerkiksi kaupallisessa mainonnassa. Johtopäätöksenä Korkein oikeus toteaa, että sananvapautta saattaa nauttia varsin kovasanainenkin, provosoiva, liioitteleva ja tavanomaisista kohteliaisuussäännöistä piittaamaton kielenkäyttö.

31. Perustuslakivaliokunta on puolestaan maininnut, että kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa kriminalisoinnissa on kysymys yhteiskunnallisesti painavasta rasismien torjumistarkoituksesta, jonka nojalla yhdistymisvapautta voidaan rajoittaa (PeVL 10/2000 vp s. 3). Lisäksi perustuslakivaliokunta on korostanut vihapuheen torjumisen tärkeyttä ja viitannut vihapuheen määritelmänä Euroopan neuvoston ministerikomitean ehdotukseen, jonka mukaan vihapuheella tarkoitetaan sellaista ilmaisua, jolla levitetään, ylläpidetään, edistetään tai oikeutetaan rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muunlaista suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa (PeVL 52/2014 vp s. 4).

32. Korkein oikeus katsoo, että edellä kohdissa 21-23 selostetut ja hovioikeuden tuomiossa mainitut kirjoitukset sisältävät useita eri ihmisryhmiä solvaavia, panettelevia tai alistamaan pyrkiviä kannanottoja. Kirjoitukset ovat luonteeltaan omiaan herättämään yleisössä suvaitsemattomuutta, halveksuntaa ja jopa vihaa kirjoitusten kohteena olevia eri tahoja kohtaan. Levitetty materiaali on osaksi rasistista. Kirjoituksissa vahvistetaan tiettyihin ryhmiin kokonaisuudessaan kohdistuvia ennakkoluuloja ja esitetään osittain valheellisia väitteitä. Kirjoituksia ei ole pidettävä sananvapauden rajoissa esitettynä asiallisena, esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaan liittyvänä, ankarassakin muodossa hyväksyttävänä kritiikkinä taikka sallittuna liioitteluna tai provokaationa. Korkein oikeus katsoo, että kirjoitukset ovat kohdistuneet eri kansanryhmiin tavalla, jonka kaltainen toiminta on kriminalisoitu kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa tunnusmerkistössä.

Väkivallan hyväksyminen

33. Väkivallan ja muiden rikosten tekemisen osalta PVL on vedonnut siihen, ettei yksittäisten henkilöiden tekojen voida katsoa olevan yhdistyksen vastuulla. Korkein oikeus kuitenkin toteaa, että rikostuomioihin johtaneita väkivaltaa tai häirintää sisältäneitä tekoja on ollut useita, ja niitä on tehty valtaosin PVL:n tai muiden tahojen poliittisissa tai aatteellisissa tapahtumissa. PVL korostaa toiminnassaan voimaa ja aggressiivisuutta. PVL ei ole millään tavoin irtisanoutunut näistä teoista, vaan niitä on käsitelty puolustelemaan sävyyn esimerkiksi sen vuosikertomuksissa ja verkkosivujen kirjoituksissa. Väkivaltaisesti käyttäytyneet jäsenet ovat saaneet jatkaa toimintaansa yhdistyksessä, eivätkä teot ja tuomiot ole johtaneet sanktioihin PVL:n sisällä.

34. Yhdistyslain 43 §:n perustelujen mukaan yhdistyksen tarkoitus on se päämäärä, jonka saavuttamista yhdistyksen toiminnalla tavoitellaan. Toimintamuodot ovat keinoja tarkoituksen saavuttamiseksi. Tarkoitus ja toimintamuodot liittyvät läheisesti toisiinsa, toimintamuodoiksi ei voida valita mitään sellaista, joka ei voi edistää tarkoituksen toteuttamista (HE 64/1988 vp s. 27-28). Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että yhdistyksen toimintana on pidettävä yhdistyksen varsinaisen toiminnan eli sen eri elinten tekemien päätösten lisäksi myös tosiasiallista toimintaa yhdistyksen piirissä. Yhdistyksen toimintaa on samaten yhdistyksen osoittama tuki tai hyväksyminen jäsenkuntansa tai toimihenkilöittensä toimille. Tärkeää on usein selvittää, missä tarkoituksessa toiminta on tapahtunut ja miten se on liittynyt yhdistyksen varsinaiseen toimintaan. (Merikoski, Yhdistyslainsäädäntö selityksineen, 1935, s. 92-93; Halila – Tarasti, Yhdistysoikeus, 5. painos 2017, s. 643-644)

35. Yhdistyksen toimintana voidaan, harkittaessa lakkauttamisedellytysten täyttymistä, pitää sen varsinaisen toiminnan eli päätösten tekemisen ja niiden toimeenpanemisen lisäksi myös muunlaista yhdistyksen tosiasiallista toimintaa. Näin ollen muun muassa yhdistyksen osoittama tuki tai hyväksyminen sen toimihenkilön teoille saattaa tulla arvioiduksi osana yhdistyksen toimintaa. Lisäksi Korkein oikeus toteaa, että yhdistyksen tarkoituksella ja tavoitteilla on merkitystä arvioitaessa yhdistyksen toimintaa, jos nämä ilmenevät selvästi yhdistyksen toimintamuodoissa.

36. Korkein oikeus katsoo, että väkivallan käyttö on PVL:ssä vähintään hiljaisesti hyväksytty toimintatapa. Väkivallan käyttämisen ja muunlaisten edellä kohdassa 24 ja hovioikeuden tuomiossa kuvattujen rikosten tekemisen voidaan katsoa olevan osa yhdistyksen toimintaa. Tällainen toiminta on lainvastaista.

Korkeimman oikeuden arvio PVL:n toiminnan lainvastaisuudesta

37. Korkein oikeus on edellä katsonut, että PVL:n tavoitteet ovat perustuslaissa ja rikoslaissa säädettyjen kansanvaltaisen yhteiskunnan perusteiden ja näiden säännösten ilmentämien tausta-arvojen vastaisia, sen kirjoitukset ovat kohdistuneet eri kansanryhmiin tavalla, joka on kriminalisoitu kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa tunnusmerkistössä ja sen toimintaan liittyvä väkivallan käyttö on lainvastaista. Edellä mainitun vuoksi PVL:n toimintaa on pidettävä yhdistyslaissa tarkoitettulla tavalla lainvastaisena.

Olenaisuusvaatimus

38. Korkein oikeus on edellä katsonut, että PVL:n toimintaa on pidettävä lainvastaisena. Korkein oikeus toteaa, että PVL:n lainvastainen toiminta loukkaa tai pyrkii loukkaamaan perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattuja perus- ja ihmisoikeuksia. Osa toiminnasta on suoraan rikoslain vastaista. Selvää on, että toiminnan lainvastaisuus on tältä osin luonteeltaan yhdistyslain 43 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla olennaista.

39. Korkeimman oikeuden lainvastaisiksi katsomat toimintatavat ovat merkittävä osa PVL:n toimintaa. Yhdistyksellä on vain vähäisessä määrin muunlaista toimintaa, ja sekin palvelee PVL:n lainvastaisia tavoitteita. Korkein oikeus katsoo, että lainvastaiseksi katsottavat toimintatavat ovat niin keskeinen osa PVL:n toimintaa, että olennaisuusvaatimus myös tältä osin täyttyy.

Hyvien tapojen vastaisuus

40. Kun PVL:n on edellä katsottu toimineen yhdistyslain 43 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla olennaisesti vastoin lakia, asiassa ei ole tarpeen arvioida yhdistyksen toiminnan hyvien tapojen vastaisuutta.

Yhdistymisvapauden ja sananvapauden rajoittaminen

41. PVL on vedonnut asiassa yhdistymisvapauteen ja sananvapauteen. Korkein oikeus toteaa, että vetoaminen yhdistymisvapauteen tai sananvapauteen parlamentaarisen demokratian alas ajamiseksi, kansallissosialistisen aatteen ajamiseksi taikka jonkin kansanryhmän solvaamisen tai panettelun oikeutukseksi on ensiksi mainittujen oikeuksien väärinkäyttöä, koska tavoitteena on kansanvaltaisten rakenteiden kumoaminen tai muiden perus- ja ihmisoikeuksien olennainen vähentäminen. PVL:n edellä mainitut tavoitteet ja toiminta eivät näin ollen saa yhdistymisvapauden tai sananvapauden suojaa.

42. PVL on vedonnut myös siihen, että yhdistyslain 43 §:n 1 momentin 1 kohdan säännös yhdistyksen lakkauttamisen perusteista ei ole riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen. Kun PVL:n toiminta ei nauti yhdistymis- ja sananvapauden suojaa, tässä asiassa ei ole tarpeen arvioida sitä, onko yhdistyslaissa säädettyjen yhdistyksen lakkauttamisperusteiden soveltaminen PVL:n toimintaan perusoikeuksia rajoittavana sallittua. Edellä Korkein oikeus on katsonut PVL:n toiminnan monilta osin lainvastaiseksi, mikä on yhdistyslain mukainen lakkauttamisperuste.

Yhdistyksen lakkauttaminen tai varoituksen antaminen

43. Vastaajat ovat vaatineet, että PVL:lle annettaisiin enintään yhdistyslain 43 §:n 2 momentin mukainen varoitus. Sanotun lainkohdan mukaan yhdistykselle voidaan lakkauttamisen sijasta antaa varoitus, jos yleinen etu ei vaadi yhdistyksen lakkauttamista. Säännöksen perusteluissa (HE 64/1988 vp s. 66) on todettu, että varoituksen antaminen voisi käytännössä tulla kysymykseen lähinnä silloin, kun lakkauttamista on vaadittu pelkästään sillä perusteella, että yhdistys on toiminut olennaisesti vastoin sen säännöissä määrättyä tarkoitusta tai yhdistys on jättänyt noudattamatta vähäisessä määrin lupaehtojaan. Tällainen menettely ei yleensä vaaranna yleistä etua.

44. Korkein oikeus katsoo, että PVL:n toiminnassa on pääosin ollut kyse niin olennaisesta yleistä etua loukkaavasta lainvastaisuudesta, että varoituksen antamista ei voida pitää riittävänä seuraamuksena ja että yhdistys on julistettava lakkautettavaksi.

Tuomiolauselmä

Hovioikeuden tuomion lopputulosta ei muuteta.

Asian ovat ratkaisseet oikeusneuvokset Juha Häyhä, Pekka Koponen, Jarmo Littunen, Mika Ilveskero ja Eva Tammi-Salminen. Esittelijä Eeva Palaja.